

Назарій НАЗАРОВ

Вища нормальна школа (École normale supérieure)
рю д'Ульм, 45, F-75230, Париж, Франція
Електронна пошта: nazarmia@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9051-7382>

*Пам'яті Віри Юріївни Франчук,
визначної дослідниці старокиївських літописів, присвячується*

ПРОСОДИКА КИЄВОРУСЬКИХ ЛІТОПИСІВ: СТРОФІЧНА БУДОВА СТАРОКИЇВСЬКОЇ ПОЕЗІЇ (на прикладі епізоду про походження Руси)

У статті представлено новий дослідницький інструмент для вивчення просодичної та метричної структури києворуських літописів та інших текстів — строфічний період. Строфічний період — це метрична, лексична та синтаксична одиниця з симетричною структурою. На лексичному рівні симетрія виражалася симетрично повторюваними лексичними рядами, а на метричному — однаковою кількістю складів у двох половинах строфічного періоду, тобто строфі та антистрофі. Поняття симетричного лексичного ряду було тим поняттям, якого бракувало для того, щоб інтегрувати дослідження літописів і «Слова о полку Ігоревім» в єдині методологічні рамки, а також об'єднати різні думки, висловлені раніше про природу просодичної структури «Слова о полку Ігоревім». Строфічний період києворуського літописання має багато спільних елементів у своїй формальній структурі зі строфічною організацією старочеської «Далімілової хроніки». Це означає, що формальна структура обох пам'яток повинна була мати якесь спільне джерело, яке передувало обом, ймовірно, це була візантійська гімнографія. На користь такої спорідненості свідчить подібність метричних і лексичних моделей у візантійській гімнографії (зокрема у кондаках Романа Мелода) та в обох пам'ятках. Запропонований інструментарій метричного аналізу у статті використано для розбиття на метричні відрізки (строфічні періоди) початкового епізоду Повісті минулих літ за Іпатським списком. Виявилось, що рукописне передання у всіх найдавніших рукописах (Лаврентіївський, Іпатський, Радзивілівський, Острозький) послідовно зберегло поділ на колони, які групуються у більші одиниці — рядки та строфічні періоди. Автор завершеного епізоду був свідомий форми, у якій творив, про що свідчить використання строфічних періодів різної довжини як засіб виокремлення композиційних частин. Таким чином, фольклорні джерела могли впливати на цю складну поетичну форму тільки як зразки для певних лексичних формул, які підпорядковувалися уже відомим літературним зразкам.

Ключові слова: літописи, поетика, метрика, стилістика, Київська Русь, Візантія.

Цитування: Назаров Н. Просодика києворуських літописів: строфічна будова старокиївської поезії. Мовознавство. 2023. № 1. С. 52–79. <https://doi.org/10.33190/0027-2833-328-2023-1-004>

Citation: Nazarov N. (2023). Prosodyka kyievoruskykh litopysiv: strofichna budova starokyivskoi poezii [Prosody of Kyivan Rus' chronicles: strophic structure of Old Kyivan poetry]. Movoznavstvo, (1), 52–79 [In Ukrainian]. <https://doi.org/10.33190/0027-2833-328-2023-1-004>

Стаття опублікована за ліцензією CC BY-SA 4.0 (<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>)

Вступ. Попри існування праць, де порівнюються окремі особливості літописів та «Слова о полку Ігоревім», поки що не існує єдиної методології, яка б дозволила розглядати ці пам'ятки як частини єдиного цілого, яким було мовне, літературне та культурне середовище києворуської держави. Хоча після праці В. Ю. Франчук [Франчук 1988] про паралелі (іноді разючі) в лексиці та й у цілих реченнях між «Словом» та літописами стало зрозуміло, що така близькість не може бути випадковістю. Ідеться про одну поетичну традицію, яка функціонувала в старокиївській державі упродовж кількох століть. Для показу всієї складності і стрункості будови літописного поетичного тексту та тексту «Слова» не вистачало принципової складової частини, на якій і будується уявлення про поетичну природу тексту: дослідження просодичних особливостей. Лексичний рівень старокиївських літописів уже був докладно вивчений [Франчук 1986; Мельничук], тоді як просодичний не викликав особливої уваги дослідників. На цій тенденції позначилася й певна «недовіра до тексту», успадкована (свідомо чи ні) від гіперкритицизму ХІХ століття. Згідно з нею, тексти, здебільшого зіпсовані рукописним переданням, слід докорінно переглядати і «реконструювати» їхній вихідний стан.

Думки про те, що значна частина давніх києворуських літописів насправді — поетичний текст, висловлювалася давно, хоча й здебільшого на основі інтуїтивних міркувань. Іван Франко вважав, що текст ПВЛ аж до повідомлення про смерть Святополка Окаянного має поетичну форму: «Проходячи епізод за епізодом нашого найстаршого літопису, я переконався, що вони майже всі <...> зложені віршами, не силабічними, але тонічними, з нерівним числом складів, але з досить рівномірним числом наголосів, т. зв. музикальним розміром, у якому чергуються вірші з 3, 4 і 5 наголосів. Сей розмір досить докладно відповідає розмірові великоруських епічних пісень, т. зв. билин, який таким способом виявляється витвором не великоруського племені, а прастарою віршовою формою, витвореною в Південній Русі правдоподібно не пізніше Х століття. Треба зазначити, що найменшою віршовою мірою в віршах нашого літопису являється вірш із двома наголосами, який іноді не буває половиною вірша з чотирма наголосами, а творить окрему віршову цілісність» [Франко : 10–11].

Нині ми маємо достатньо розвинений методологічний інструментарій (у тім числі історичну акцентологію), щоб надати необхідні докази й уточнити просодичну будову києворуських літописів, значно доповнивши дещо інтуїтивні спостереження Івана Франка (скажімо, нині зрозуміло, що треба рахувати не наголоси, а тактові групи, до складу яких входили *енкліномена*, слова та словоформи без самостійного наголосу, див. далі).

Варто згадати, що думку про епічний характер деяких літописних фрагментів висловлював і Д. Чижевський, але його ідея зазнала критики. Утім, для спростування ідей Д. Чижевського критик ні разу не звертався ні до метричного, ні до будь-якого іншого лінгвістичного аналізу будови тексту. Врешті, далеким від наших подальших висновків було припущення і самого Д. Чижевського (як і Івана Франка) про те, що автори літопису могли безпосередньо брати фрагменти «билин» чи інших фольклорних текстів та використовувати їх майже без змін. На нашу думку, взаємодія між фольклором та літературним зразками, передусім візантійськими, була набагато складнішою.

Якісно новий підхід можна знайти у М. Пешак [Пешак : 101–106]: дослідниця вказала на ієрархічне членування літописного тексту, виходячи з

міркувань синтаксичного плану і не враховуючи історичну акцентологію. За мінімальну одиницю тексту було визнано «мовленнєві такти», які склалися з різної кількості слів та входили до складу «колонів», а ті, своєю чергою, до періодів. Слабким місцем такого членування є те, що «мовленнєвий такт» не має надійного визначення і не є ідентичним «тактовій групі», яка в нашій концепції і називається «колоном», згідно з прийнятою в описі інших метричних систем умовністю називати основну, коротку (хоча й не найкоротшу) одиницю організації колоном. Також класифікація «мовленнєвих тактів» на дво-, три- і чотирислівні тощо не враховувала того важливого факту, що не всі слова та слововформи мали однакове просодичне навантаження (не всі мали самостійний наголос, див. далі) і тому групувалися в фонетичні слова (точніше — тактові групи), до складу яких входили не тільки сучасні енклітики та проклітики, а й повнозначні слова. Важливим здобутком спостережень М. Пещак є визначення ролі синтаксичного паралелізму для структурування періодів.

Подальший виклад містить методологічні та текстологічні підстави членування тексту літописів на строфічні періоди; видання тексту першого завершеного фрагмента у складі «Повісті минулих літ» (оповідь від часів потопу до розселення слов'ян та заснування Києва) за Іпатським списком; аналіз строфічної будови, просодичних та метричних особливостей тексту; паралелі зі старочеською «Хронікою Даліміла» та візантійською гімнографією.

Про типологію писемної спадщини Київської Русі. Оскільки літературна спадщина Київської Русі належить до давньописемних (з безперервною писемною традицією впродовж понад тисячу років), слід звернутися до традицій з подібною тривалою історією. На їх прикладі буде зрозуміло, які закономірності історії тексту слід враховувати. Києворуське письменство слід порівнювати з типологічно подібними літературами народів, які перебували на етапі засвоєння писемності, і у їхній творчості фольклорне тло тісно взаємодіяло з літературним стилем.

Цікавими прикладами тут є давньогрецька традиція [Irigoin 2001; Irigoin 1952] (із найдовшою в світі — майже тритисячолітньою — передачею писемних текстів).

Коли текст існує впродовж значного відтинку часу, він зазнає впливу:

– матеріальної основи запису (папірусний сувій → папірусний кодекс → пергаментний чи паперовий кодекс);

– тип письма (унціальне письмо → скорописне письмо).

Звісно, сюди слід додати історичні та суспільні умови його функціонування, зокрема зміну мовного середовища.

Переломним моментом для «виживання» самого тексту і його первісної форми є момент переписування іншим типом письма: так, бл. VIII ст. н.е. у Візантії всі грецькі класики були переписані з унціальних рукописів значно економнішим скорописом. Деякі твори не «пережили» цього переходу. Втім, хорова лірика Піндара (яка має велику типологічну подібність із літописною поезією) її пережила. Історія тексту Піндара показує, що рукописна традиція зберегла майже без змін аж до рукописів XIV–XV ст. сам текст і його поділ на мінімальні просодичні одиниці, вироблені Арістофаном Візантійським у III ст. до н.е. — тобто впродовж 1700 років.

На противагу цьому, рукописи киеворуських літописів (Λ, Υ, Ρ, Ω) написані уставом (=унціалом), тобто вони навіть не змінювали типу письма, не переходили до скоропису, і між імовірними оригіналами цих текстів (неза-

лежно від того, чи були вони розрізненими оповідями, чи вже організованою збіркою) не минуло і 500 років. Це вимагає докладніше поглянути на колометрію (поділ на мінімальні просодичні групи) літописних текстів.

Не менш повчальною є й історія рецепції візантійської гімнографії, яку аж до XIX ст. вважали написаною прозою. І тільки після публікацій Ф. Й. Моне (Mone) 1853 [Petersen 1985: 7] року було з'ясовано, що під прозовим записом прихована вибаглива метрична структура, не менш складна, ніж у давньогрецької хорової лірики, хоч уже і з зовсім іншими засобами (адже мова за цей час втратила довготи голосних, і нова метрика ґрунтувалася вже на силовому наголосі). Утім, значно більшого розголосу здобуло незалежне відкриття тих самих особливостей, яке зробив дещо пізніше французький католицький кардинал Ж.-Б.-Ф. Пітра. Однак «таємниця» візантійського силабічного віршування була відома в західній Європі щонайменше до 1647 р. [Petersen 1985: 7]. Дуже ймовірно, що візантійська гімнографія, як буде зазначено далі, слугувала зразком для вчистого структурування тексту, адже засадничо вона була пов'язана з ритмізованою проповіддю (Romanos : IX).

Літописна колометрія та лексичні серії. Попереднім етапом нашого дослідження була спроба використати просодику як методологічний місток між «Словом о полку Ігоревім» та літописами. Так, ми показали, що в літописах та в «Слові» є дуже часті дактилічні клаузули [Назаров 2019]. Утім, подальша робота з доступними факсимільними виданнями Лаврентіївського, Іпатського, Радзивілівського та Острозького списків киеворуських літописів дозволило дійти іншого важливого висновку: усі рукописи майже однотайно зберігають однакове членування тексту на мінімальні просодично-синтаксичні одиниці (колоні), розділені графічно крапкою чи іншими експліцитними графічними засобами. Це вказує на значущість і недовільність саме такого поділу на мінімальні одиниці, які з погляду просодики збігаються з тактовою групою (іноді з двома) і містять одну, максимум дві-три ударні вершини.

Наведемо кілька фрагментів з Літопису, позначивши всі членування тексту на колоні, які відображені в рукописах. Експліцитно вираженому поділові (крапка посередині рядка чи інший розділовий знак) відповідає велика грецька літера — сигла рукопису. Мала грецька літера-сигла відповідає тим випадкам, коли кінець колона виражений розривом у суцільному написанні тексту або ж коли кінець колона припадає на кінець рядка. У такому разі спеціальний знак не ставився (це є типологічно виправданим, у цьому випадку знак не ставився і під час лінійного запису старочеської «Хроніки Даліміла», також поетичного тексту) (Dalimil):

«ΛΥΩΡ и быша Г братаа | Ω единому има кии | ΛΥΩΡ а другому | Ω шекъ | ΛυΩΡ а третьему хорив | ΛΥΩΡ исестра ихъ лыбѣдъ | ΛΥΩΡ и сѣдаше кии на горѣ | ΛΩ кдѣ нѣнѣ оувозъ боричевъ | ΛΥΩΡ а шекъ сѣдаше на горѣ | ΛΥР кдѣ нѣнѣ зоветсѣ щеквица | ΛΥΩР а хоривъ на третьей горѣ | ΛΥΩ отнюду же прозваласѣ хоривица | ΛΥΩΡ створиша городокъ | Υ во има брата ихъ старѣишаго | ΛΥΩΡ и наркоша и киевъ | ΛΥΩΡ и баше около города лѣсъ | Ρ и борѣ великъ | ΛΥΩΡ и баху ловаще звѣрь | ΛΥΩΡ бахуть бо мудри и смыслени | ΩР и нарикахуса полане | ΛΥΩΡ от нихъ же суть полане | Υ кияне и до сегодни|».

Очевидно, що рукописи доволі однотайні в поділі на колоні, тому що кількість тих випадків, де тільки один рукопис подає членування, якого не-

має в інших, — вкрай незначна. Також помітно, що часто вони пропонують поділ, який суперечить синтаксичним міркуванням.

У подальшому ми побачили, що в межах одного завершеного епізоду дуже часто повторюються ті самі закінчення колонів, а іноді й початки, наприклад:

«и быша Г брата | єдиному има киш | а другому | щєкъ | а третьєму хорив
| и сестра ихъ лыбѣдъ | и сѣдаше киш на горѣ | кдѣ нѣнѣ оувозъ боричевъ |
а щєкъ сѣдаше на горѣ | кдѣ нѣнѣ зоветсѣ щєковица | а хоривъ на третѣи
горѣ | отнюду же прозваласѣ хоривица | створиша городокъ | во има брата
ихъ старѣишаго | и наркоша и києвъ | и баше окола города лѣсъ | и боръ
великъ | ибаху ловаще звѣрь | бахуть бомудри и смислени | и нарикахусѣ
поланѣ | от нихъ же суть поланѣ | киянѣ и до сегодни |».

Оскільки ми раніше цікавилися явищами симетрії в побудові фольклорних та літературних текстів (див.: [Назаров 2021; Назаров 2022]), нашу увагу привернуло те, що повторювані лексичні елементи групуються (хоч і без ригоризму) в серії, у межах яких ключові слова повторюються кілька разів, а далі в тексті вони або не повторюються взагалі, або вживаються дуже рідко (див. рис.).

киш					
	Щєкъ				
		Хорив			
			на горѣ		
			на горѣ		
	щєковица				
			на горѣ		
		хоривица			
				городокъ	
києвъ					
				города лѣсъ	
					поланѣ
					поланѣ

Рис. Групування повторюваних лексичних елементів у серії

Далі було обстеження за подібною методикою інших фрагментів літопису, які І. Франко вважав поетичними. Виявилось, що всі вони побудовані за подібним принципом: містять такі самі серії повторюваних елементів. Ці серії ми умовно назвали «висхідною» та «низхідною».

Наступним логічним кроком стала перевірка, чи відображають ці симетричні серії явища просодичного порядку, інакше кажучи, чи однакову довжину (кількість складів) мають відрізки тексту, що містять «висхідну» та «низхідну» лексичні серії. З'ясувалося, що так, і похибка не була більшою, ніж два склади. Іноді метрична межа пролягала рівно між двома крайніми словами серій. У подальшому виявилось, що саме *симетрично повторювані лексичні серії* є основним компонентом, якого не вистачало для об'єднання в єдину систему, з одного боку, усіх висловлених раніше ідей про метрику «Слова о полку Ігоревім», а з другого, — для встановлення того факту, що не тільки окремі фрагменти, а значна частина найдавнішого літопису — це складна поезія.

Будова літописних строфічних періодів та типологія старокиївської поетики. Важливим фактом, який вдалося з'ясувати, було те, що поетичні тексти «Повісті минулих літ» та «Слова о полку Ігоревім» мають однакову будову, представляючи ту саму старокиївську поетичну школу. Головною одиницею для них є літописний строфічний період — просодико-синтаксична одиниця членування києворуського поетичного тексту, яка має просодико-метричний, лексичний та синтаксичний рівні *симетричної* організації. Тому він ділиться на дві симетричні частини — строфу та антистрофу, у разі непарної кількості рядків границя (виражена обов'язково цезурою) проходить у межах центрального рядка. Подібна термінологія вже прийнята в описі іншої системи з такою ж багаторівневою складною організацією — давньогрецької хорової лірики [Steinrück 2007]. У подальшому все, що буде сказано про літописний строфічний період, стосуватиметься і метрики «Слова о полку Ігоревім». Видання «Слова о полку Ігоревім», метрично організованого та прокоментованого відповідно до знайдених закономірностей, уже готується до друку. Під час опрацювання історіографії питання про ритміку та метрику «Слова» виявилось, що, крім висловленої нами ідеї про симетричні лексичні серії, більшість просодичних явищ була помічена хоча б один раз кимось із дослідників, проте ніколи не була системно узагальнена.

Викладемо стисло і системно будову літописного строфічного періоду. На лексичному рівні ритміка виявляється через повторення ключових слів (напр.: *оустѣ Днѣпрское, горы сіа, по Днѣпру горѣ* тощо), що групуються в симетричні лексичні серії, у межах колона повторювані лексичні елементи здебільшого розташовані на початку і в кінці, але не обов'язково. Ці серії є далекими попередниками рими в сучасному розумінні, вони полягають у точному повторенні того самого слова або іншої його словоформи, зрідка — спільнокореневих слів. Цим вони дуже нагадують архаїчний засіб провансальських трубадурів. Утім, не слід тут шукати контактного пояснення, ідеться про розвиток подібних явищ незалежно одне від одного на основі властивого всім фольклорам паралелізму та прагнення до симетризації тексту, а також про можливі подібні явища в візантійській гімнографії (див. далі).

Потім ідуть посилання на номери строфічних періодів (Р) у тексті, що його наводимо далі. Серії можуть бути чітко симетричними:

P11: $\alpha \{останок; локоть\} = \beta \{локоть; останок\}$

P14: $\alpha \{Отъ тѣхъ Словенъ; прозвашася имени; сѣдше\} + \beta \{сѣдоша; именимъ; прозвашася; А се ти же Словѣне\}.$

Є також симетричні серії з «кодою»:

Р9: α {землю; жребий} + β {жребий; земли} + γ {создати столпъ до небеси; здати столпъ до небесе}.

Існують серії з «переплетенням» підсерій у межах одного строфічного періоду:

P10: α {столпъ; Господь Богъ; столпа; Господь} + β {единъ; языкъ единъ; Богъ языки; языка}, що можна зобразити як α {...< β >...} + β {...}: у першій серії є ніби антиципація наступної;

Р15: α {нашедшимъ; Словены; сѣдшимъ; Словѣне; пришедше} + β {сѣдоша; прозвашася; прозвашася} + α {Словѣне; пришедше сѣдоша} = α { ... < β > ... }, з антиципацією наступного строфічного періоду.

Цей підтип серій може набувати складнішої організації, демонструючи вже вищий рівень переплетення:

P16 α {наркошася} + β {друзии} + γ {сѣдоша} + β {друзии} + γ {сѣдоша} + δ {Двиною} + α {наркошася} + γ {сѣдоша} + δ {Двинѣ} + α {наркошася} + ε {Полочане} + δ {Двину} + ε {Полота; Полочанѣ}, скорочено *авѣрудаѣде*, що є переплетінням двох серій {α, β, γ, δ} + {α, γ, δ, ε};

P18 α {Варягъ} + β {Греки; Грекъ} + δ {Днепру; Днепра} + γ {Ловоти; Ловоти} + δ {озеро великое} + ε {озера} + δ {озеро великое} + ε {озера} + ζ {море} + α {Варяское} + ζ {морю} + η {Рима; Рима} + ζ {морю} + ι {Царюграда; Царяграда} + ζ {море} + δ {Днѣпръ}, що можна представити як переплетіння підсерій: αβ δυδεδε ζα ηζιζιζ.

Попарні серії (можуть бути розглянуті як підвид попереднього типу):

P12: 3 x (α {сынове} + β {страны}).

Завершення лексичної серії сигналізує водночас про завершення і строфічного періоду. Втім, межа симетрії між двома частинами серії не обов'язково збігається з метричною цезурою (хоча в особливо майстерних строфах вона може пролягати між двома словами, що є крайніми у своїх підсеріях). Між крайніми членами лексичної серії розташовується і метрично симетрична структура — строфічний період:

Період = Строфа [+ Центральний рядок для непарної кількості рядків] + Антистрофа.

Метрична організація має п'ять рівнів складності:

1) завершений поетичний твір, що складається з двох і більше строфічних періодів, які можуть мати однакову кількість складів і рядків кожен, або ж з одного більшого та інших, менших, що рівні між собою, або ж з періодів різної довжини;

2) період — складається зі строфи, антистрофи та центрального рядка (для періодів з непарною кількістю рядків, позначається P_n , де n — номер по порядку в межах одного «слова»; кінець періоду завжди збігається з кінцем колона, відображеним у рукописах);

3) антистрофа/строфа — складаються з трьох і більше рядків, які в межах одного періоду мають однакову кількість колонів; центральний рядок є лише в періодах з непарною кількістю рядків, на нього припадає центр

метричної симетрії; похибка в симетрії 1–2 склади щодо відображеного в рукописах кінця колону може мати різне пояснення, але не змінює симетричності структури. Наприклад: загальна кількість складів у періоді 1 оповіді про Андрія Первозваного — 214. Половина від нього становить 107 складів. І справді, симетрична межа припадає на центральний рядок, після *ученикомъ* || (109+105 складів, що є типовим прикладом метричного мосту — див. далі). Строфа, антистрофа та центральний рядок позначаються відповідно S, A, C, їм передує знак періоду з номером. Під час роботи з підготовки до друку «Слова о полку Ігоревім» виявилось, що на рівноскладовість як один із головних композиційних чинників «Слова» вказав іще Володимир Бирчак [Бирчак] (без урахування лексичних серій та строфи/антистрофи, тому його поділ можна прийняти тільки частково), хоча до його спостереження не поставилися з достатньою серйозністю;

4) рядок — складається найчастіше з двох-трьох та більше колонів; довжина коливається між 20 ± 2 до 30 ± 2 складів; закінчується дактилічною клаузулою; позначається S_n для строфи, A_n для антистрофи, C для центрального рядка, де n — порядковий номер; підставою виділення рядка як окремої одиниці є те, що тільки рядки дають серії з однаковою кількістю складів, що завершуються дактилічною клаузулою (див. літературу в статті: [Назаров 2019]), у той час як колони, хоча й можуть мати дактилічну клаузулу, не створюють (у всякому разі, регулярно) послідовностей приблизно однакової довжини; єдність рядка може підкреслюватися повтором одного слова на початку і в кінці (див. далі); у межах одного періоду рядки мають однакову кількість колонів (=ударних вершин), на що вказав для окремих місць «Слова о полку Ігоревім» та «Повісті минулих літ» Рікардо Піккіо [Picchio].

5) колон — складається з однієї тактової групи; межа колона в виданні тексту позначається вертикальною рисою «|», якщо вона експліцитно зазначена хоча б одним рукописом, та «:», якщо вона не відображена в жодному, але структурний паралелізм дозволяє її поставити.

Строфічний період, існування якого обґрунтовується нами, є основною одиницею організації просодики літописного віршованого тексту. Саме лексичні серії, які дозволили відкрити існування періоду, показали складну ієрархічну організацію літописної строфіки. Так, на різних рівнях організації діють різні принципи метричного врівноважування частин:

– колон складається з різної кількості складів, які варіюються у межах 4–8; на цьому рівні головним принципом є те, що один колон має одну акцентну вершину і дорівнює тактовій групі; принцип організації колона — моноакцентність; треба зважити, що далеко не завжди один колон рукописного тексту відповідає одній тактовій групі — це свідчить, що творці і переписувачі були свідомі рядка як структурної одиниці цієї поезії;

– рядки у межах одного періоду мають однакову кількість колонів (інакше кажучи, акцентуаційних вершин) — на рівні рядка діє ізоколонний принцип. Ми не ставили наголоси в тексті, але при підрахунку наголосів слід пам'ятати, що в давньому стані слов'янських мов (наприклад, в українській мові до кінця XVI ст. [Веселовська]) існували ненаголошені слова та словоформи, які будуть перелічені після тексту; для довгих рядків притаманно 8 тактових груп, а для коротших — 4–5;

– рядок може складатися з різної кількості складів, але в межах періоду *строфа та антистрофа* мають однакову кількість складів — на рівні періоду діє ізосилабічний принцип;

– на рівні періоду також діє принцип симетричного розташування лексичних серій, який може (хоч і не обов’язково) супроводжуватися синтаксичним паралелізмом, можемо назвати його принципом лексичного паралелізму (див. табл.).

Таблиця

Ієрархічна будова строфічного періоду		
Рівні організації	Строфічний період	Одиниці підрахунку
Синтаксичний	завершений синтаксичний період	речення
Лексичний	симетричні лексичні серії	лексеми
	СТРОФА = АНТИСТРОФА	склади
Метричний	Рядки	к о лони
	колони	колон=акцентна група

У поділі на метрично рівні відрізки відіграють роль явища *цезури* та *метричного мосту*, відомі з інших метричних систем зі складною організацією [Steinrück].

Метричний міст (зевгма) передбачає, що розрив між симетричними частинами чи просто композиційними частинами метричної структури припадає не на межу слів, а на середину слова і ніби розриває слово між двома частинами, наприклад, це притаманно давньогрецькій хоровій ліриці: «Всередині віршованого рядка <...> поети уникають збігів кінця слова з кінцем ритмічного елемента, інакше кажучи, дієреза є винятковою; між двома послідовними ритмічними елементами майже завжди є *зевгма*». [Guichandut 1952 : 16]. Так підкреслюється єдність усього строфічного періоду. Цим можна пояснити майже постійну різницю в 1–2 склади між строфою та антистрофою в періодах з парною кількістю рядків. У той час як метричний міст між строфою та антистрофою у періодах з непарною кількістю складів ніколи не припадає на межу між рядками, а натомість — на межу між колонами (P23, P24, P25, P31 тощо), на середину колона (лише в одному періоді — P28), на довільне місце центрального рядка, але зазвичай на межу між колонами (P13, P16, P21, P35 тощо), таким чином переносячи принципи зевгми на вищий рівень метричної організації.

Типи періодів за довжиною. З парною кількістю рядків. У наведеній пам’ятці наявні строфічні періоди 2+2 (P2, 3, 4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 28, 32, 34, 42, 45), 3+3 (P1, 15, 23 тощо) та 5+5 (P19, 29 тощо) рядків. З непарною кількістю рядків виявлено такі типи: *строфа + центральний рядок + антистрофа*, 1+1+1 (P13), 2+1+2 (P5, 9, 10, 16, 17 тощо), 3+1+3 (P8, 18, 21, 22 тощо), 5+1+5 (P20 тощо). У строфічних періодах з непарною кількістю рядків цезура, що позначає точну половину періоду (позначаємо її «||»), якщо вона збігається з відображенням у рукописній традиції поділом на колони, і «:::», якщо збігається тільки з кінцем слова, але не з відображенням у рукописі кінцем колона — тільки раз у всьому творі) завжди (!) розташована на центральному рядку, ніколи на початку чи в кінці строфи чи антистрофи. Насправді наявність цезури посередині рядка вказує на те, що одини-

цею симетрії був довший відрізок, і деякі періоди можуть мати «короткий» і «довгий» записи, в обох є свої переваги. Деякі особливості римування краще помітно в «довгому» записі. Коротка форма іноді правомірна, бо в ній видно римування крайніх слів (див. далі, особливо фрагменти про прихід Андрія Первозваного та про заснування Києва).

Іншою особливістю будови літописного строфічного періоду є те, що не всі рівні складної організації однаково обов'язкові, тому вони з не однаковою виразністю виявлені в різних строфічних періодах. Обов'язковою є метрична симетрія (рівноскладовість) строфи й антистрофи та мінімальна повторювана лексична серія, а також синтаксична завершеність строфічного періоду. Натомість довжина лексичної серії може варіюватися. У найбільш поетично насичених строфічних періодах вона може сягати 4–5 і більше лексичних одиниць, що повторюються в строфі та антистрофі. Наприклад, аж до 8-ого (!) строфічного періоду єдиною явною ознакою строфічного поділу є метрика (кількість складів), тому й не дивно, що ці фрагменти Іван Франко не розпізнав як поетичні. Натомість Франко розпізнав як поетичні саме ті відрізки тексту, де повторюваність лексичних серій дуже висока і вона відразу впадає в вічі, не лишаючи сумнівів щодо поетичної природи тексту. Для двох фрагментів, які виокремив Франко, ми здійснили докладне текстологічне порівняння за всіма чотирма рукописами: це епізоди про Андрія Первозваного та заснування Києва, вони мають у нашому виданні текстів паралельне посилення з власною номенклатурою, для зручності (крім посилення на загальний лік періодів P_n , вони мають свій лік, pn). Загалом же Франко виокремив як поетичні епізоди у своїй праці такі строфічні періоди нашого членування (якщо не вказано номер рядка, то межі Франкового тексту повністю збігаються з періодом у нашому членуванні) [Франко : 14–28]: P17A2–P19, P20–P22, P23–P26, P31S2–P32A1, P44–P46S1. Тобто загалом 12 повних строфічних періодів.

Наостанок слід зауважити про умовність графічної репрезентації такого складного поетичного феномену, як літописний строфічний період. Сучасні засоби передачі на письмі поетичного тексту покликані підкреслити паралелізм його будови, який для творців і, ймовірно, виконавців (декламаторів чи співаків, див. далі), був очевидний, бо вони мали вагомий орієнтир — наспів/речитатив з його ритмом та мелодикою. Тому їм не заважав побачити поетичну природу тексту тогочасний спосіб запису — у суцільний рядок навіть без розриву на слова. Саме так спершу були записані оди Піндара, аж поки в третьому столітті до нашої ери їх не було розподілено на колони (див. вище). Попри іноді можливі різні варіанти поділу тексту в межах строфічного періоду, саме строфічний період лишається основною одиницею, яка врівноважує всі ймовірні нерівномірності на нижчих рівнях організації.

У деяких випадках можливе «коротке» представлення періоду за допомогою розбиття рядків на піввірші. Для певних строфічних періодів це значно краще дає уявлення про поетичну будову тексту, адже показує еволюцію римоїдів. Трансформацію довгого рядка в коротші піврядки можна зобразити так:

$$\begin{array}{lcl} A _ | _ A = A _ | & & _ A | _ A = _ A \\ & _ A & _ A \\ A _ | A _ = A _ & & _ A | A _ = _ A \\ & A _ & A _ \end{array}$$

Цей запис показує, що лексичні серії, помітні в «довгому» записі, можуть трансформуватися в проторими в «короткому» (пор. запис оповіді про заснування Києва, поданої в «короткому» записі, з іншими строфічними періодами).

Утім, короткий запис не дозволяє побачити довгі відрізки організації. Саме тому, скажімо, в записі піндарівської хорової лірики існує два альтернативних способи: з поділом на колони та з поділом на довгі рядки. Більшість періодів ми подаємо в «довгому» записі, однак окремі, особливо поетично насичені місця — в «короткому».

Принципи видання тексту. Ми взяли за основу текст Y, доступний онлайн (Літопис) і звірили його за факсимільним виданням (Y : 3–12). Оскільки Ω часто дає інакші читання, які стосуються особливо важливих для стилістики та просодики моментів — відображення редукованих голосних, порядку слів тощо, — ми звертаємося до Ω у фрагментах, особливо цікавих з погляду версифікаційної техніки («Слово про Андрія Первозваного» та «Слово про заснування Києва»). У тексті для полегшення сприйняття поетичної форми ми виділяємо напівжирним прямим шрифтом римоїди, що поєднують текст у межах одного строфічного періоду, а напівжирним курсивом — римоїди, що поєднують кілька строфічних періодів. Наприкінці рядків указана кількість складів (з урахуванням редукованих та й, який у декламації, судячи з підрахунків, мав читатися як і), а наприкінці періодів — кількість складів у строфі та антистрофі. Зліва стоїть нумерація рядка та його метрична позиція в межах періоду (S, C, A). Зліва на берегах знаком > позначено елементи, що не входять до метричного рахунку. Знаком | передаємо крапку посередині рядка, що позначає межу колони; знаком ◇ (ромб з крапок) — рукописний знак кінця рубрики; Велика літера з підкресленням передає рукописну літеру-рубрику. Вона звичайно збігається з початком строфи чи антистрофи, що також дуже характерно для усвідомленості метричного поділу давнього тексту.

ОПОВІДЬ ПРО ПОХОДЖЕННЯ РУСИ ЗА ПАТСЬКИМ СПИСОМ

> Се начнемъ повѣсть сию

P1

¹_{SI} По потоѣ бо| 3-е сынове Ноеви роздѣлиша землю| **Симъ| Хамъ| Афетъ** |²⁸
²_{S2} **Яся вѣстокъ| Симови|** Перьсида| Ватрь| доже и до Индикия|²³
³_{S3} в долготу и в широту| и до Нирокурия| якоже рещи отъ **вѣстока** ::²⁶
⁴_{A1} доже й до полуд[е]ня| и Сурия| и Мидия| и Ефратъ рѣку|²³
⁵_{A2} и Вавилонъ| Кордуна| Асурианъ| Месопоттамаи| Аравиа старѣйшая|²⁹
⁶_{A3} Елумаисъ| Индиа| Аравиа силная| Кулии| Комагины| Финикия вся ◇²⁷

77||79

P2

⁷_{SI} **Хамови** же яся| полуденъ часть| Егупеть| **Ефиопъ**я прилежащия къ Индомъ|³²
⁸_{SI} другая же **Ефиопъ**я| из неяже исходитъ рѣка **Ефиопская** Чермына|^{28||60}
⁹_{A1} текущая на вѣстокъ| Фива Луви прилежащи| доже до Курия| Мармариа|²⁹
¹⁰_{A2} Сурите| Ливуи| другая Нумидия| Масурия| Мавритания| противу суши|
 Гадиръ|³¹

60||60

Р3

¹¹ Сущимъ же къ востокомъ| имать Киликию| Памфилию| Пасидию| ²⁷
¹² **Мосию**| Лукаонию| Фругию| Камалию| Ликию| Карию| Лудию| ²⁴
¹³ **Масию**| другую| Троаду| Солиду| Вифунию| старую Фругию| И острова ²⁶
¹⁴ паки имать| Сардинию| Критъ| Купръ| і рѣку| Гиону| зовемую| Нилу ◇ ²⁵
¹⁵

51||48

Р4

¹⁵ **Афетови** же яся полунощная страна| и западная Мидия| Ольвания| ²⁸
¹⁶ Армения малая| и великая Каподокия| Фефлагони| Галатия| Кольхысь||²⁹
¹⁷ Воспории| Меотидереви| Сармати| Тавриани| Скуфия| Фраци| Македония| ²⁷
¹⁸ Далматия| Молоси| Фесалия| Локрия| Пеления| яже и Полопонись наречется| ³⁰
¹⁹

57||57

Р5

¹⁹ Аркадия| Ипириноя| Илурикъ| Словене| Лухития| **Аньдриакия**| ²⁶
²⁰ **Аньдриати**ньска пучина| имать же и острова| Вританию| Сикелию| ²⁶
²¹ Евию| Родона| Хиона||⁶² Лѣзвона| Куфирана| Закуньфа| Кефалиния|
²² Ифакину| ²⁹
²³ Керкуру| и часть Асійскія страны| и нарицаемую Онию| ²⁷
²⁴ и рѣку Тигру| текущую межи Миди и Вавилономъ| ²⁰

62||62

Р6

²⁴ до Понетського| **моря**| на полунощныя страны| Дунай Днестръ| ²¹
²⁵ и Кавькасийскыя горы| рекше Угорьскыя| и оттуда :: ²¹
²⁶ рекше доже и до Днепра| и прочая рѣкы| Десна| Припеть| ¹⁹
²⁷ Двина| Волховъ| Волга| иже идетъ на вѣстокъ| въ **часть** Симову ◇²¹
²⁸

42||42

Р7

²⁸ Въ Афетові же **части** сѣдять Русь| Чудь| и вси языцѣ ²⁰
²⁹ Меря Муромъ| Всъ| Мордва| Заволочьская Чюдь| Пермь||¹⁸
³⁰ Печера| Ямь| Югра| Литва| Зимигола| Корсь| Сѣтьгола| Либь| ²¹
³¹ Ляхове же и Пруси| и Чюдь| присѣдять к **морю** Варяскому| ²⁰
³²

38||41

Р8

³² **По сему же морю сѣдять Варязи** сѣмо къ вѣстоку| ¹⁸
³³ до предѣла Симова| **по тому же морю сѣдять** къ западу| ²⁰
³⁴ до земли Агальяньски и до Волошьскыє| **Афетово** же колѣно ²³
³⁵ и то **Варязи** || Свеи| Урмане| Готъ| Русь| Аглиянъ| Галичанъ| ²¹
³⁶ Волохове| Римлянь| Нѣмцѣ| Корлязи| Венедици| Фряговъ| ¹⁹
³⁷ и прочии присѣдять отъ **запада** къ полуденю| ¹⁹
³⁸ и сѣсѣдятся съ племенемъ Хамовымъ| ¹⁵
³⁹

67||68

Р9

³⁹ Симъ же| и Хамъ| и Афеть| раздѣливше **землю**| и **жребий** метавше| ²³
⁴⁰ не переступати никомуже въ **жребий** братень| и живяху кождо въ своей части| ²⁹
⁴¹ И бысть языкъ единый|| и умножившимся челоукомъ на **земли**| ²³
⁴² и помыслиша создати **столпъ** до небеси| въ дни Нектана и Фалека| ²³
⁴³ и събравшеся на мѣстѣ Сенарь поле| здати **столпъ** до небесе| ²²
⁴⁴

61||59

P10

⁴⁴_{SI} и городъ около его Вавилонъ| и здаша **столпъ** за 40 лѣтъ| ²⁴
⁴⁵_{S2} и не свѣршенъ бысть| И сниде **Господь Богъ** ¹⁵
⁴⁶_C видѣтъ городъ и **столпа**|| и рече :: **Господь** се родъ **единъ** ²¹
⁴⁷_{A1} и **языкъ** **единъ**| И смѣси **Богъ языки** ¹⁵
⁴⁸_{A2} и раздѣли на 70 и на два два **языка**| и рассѣя по всей земли| ²⁵

51||50

P11

⁴⁹_{SI} По размѣшенъи же **языкъ**| **Богъ** вѣтромъ великомъ| ²⁰
⁵⁰_{S2} раздруши **столпъ**| и есть **останокъ** его межи Асура| и Вавилона|| ²⁵
⁵¹_{A1} и есть въ высоту и въ ширину **локоть** 5323 **локоть**| ³⁰
⁵²_{A2} въ лѣта многа хранимъ **останокъ** ◇ ¹²

45||42

P12

⁵³_{SI} По раздрушеніи же **столпа** и по раздѣленіи **языкъ**| ²⁰
⁵⁴_{S2} прияша **сынове** Симовы вѣсточныя **страны**|| ¹⁶
⁵⁵_{A1} а Хамовы же **сынове** полуденныя **страны**; ¹⁵
⁵⁶_{A2} Афетови же **сынове** западъ прияша| и полунощныя **страны**| ²⁵

36||40

P13

⁵⁵_{SI} Отъ сихъ же 70 и дву **языку**| бысть **языкъ** **Словенскъ** ¹²⁴
⁵⁶_{S2} отъ племени же Афетова| нарицаемѣи Норци| иже суть **Словенѣ** ²⁵
⁵⁸_C нарицаемѣи Норци| иже суть **Словенѣ**| По мнозѣхъ же временѣхъ| ²⁴
⁵⁹_{A1} сѣлѣ суть **Словени**| по **Дунаеви**| кде есть нынѣ Угорская земля| и
 Болгарская| ³⁰

41||46

P14

⁶⁰_{SI} Отъ тѣхъ **Словенѣ**| розидошася по земьли| и прозвашася **имены** своими| ²⁹
⁶¹_{S1} кде сѣдше| на которомъ мѣстѣ| Яко пришедше **сѣдоша** || ^{51 22}
⁶²_{A1} на рѣцѣ **именемъ** Моравѣ| и прозвашася **Морава**| а друзии **Чесѣ** нарекошася| ²⁹
⁶³_{A2} А се ти же **Словѣне**| Хорвати Бѣлии| Серпѣ| и Хутанѣ| ²⁰

51||49

P15

⁶⁴_{SI} Волохомъ бо нашедшимъ на **Словены**| на Дунайскыя| ²¹
⁶⁵_{S2} и сѣдшимъ в нихъ| и насилующимъ имъ| ¹⁷
⁶⁶_{S3} **Словѣне** же ови **пришедше** и **сѣдоша**| на Вислѣ| и прозвашася :: ^{63 25}
⁶⁷_{A1} **Ляховѣ**| а отъ тѣхъ **Ляховѣ** прозвашася **Поляне** ¹⁹
⁶⁸_{A2} **Ляховѣ**| друзии **Лютитѣ**| инии **Мазовшане**| а инии **Поморяне**| ²⁵
⁶⁹_{A3} Такоже и тѣ же **Словѣне**| **пришедше сѣдоша** по Днепру| ²¹

63||65

P16

⁷⁰_{SI} и **наркошася** **Поляне**| а **друзии** **Деревляне**| ¹⁶
⁷¹_{S2} зане **сѣдоша** в лѣсѣхъ| а **друзии сѣдоша** межи Припѣтью и Двиною| ²⁵
⁷²_C и **наркошася** **Дреговичи**|| и инии **сѣдоша** на **Двинѣ**| ¹⁹
⁷³_{A1} и **наркошася** **Полочане**| рѣчкы ради| яже втечетъ въ **Двину**| ²²
⁷⁴_{A2} **именемъ** **Полота**| отъ сея прозвашася **Полочанѣ**| ¹⁹

50||52

P17

⁷⁵_{SI} **Словѣне** же **сѣдоша** около озера Илмера| и прозвашася ²¹
⁷⁶_{S2} своимъ **именемъ**| и сдѣлаша **городъ**| и **нарекоша** и **Новъгородъ**| ²⁵
⁷⁷_C а **друзии** же **сѣдоша** на **Деснѣ**| и по Семи :: и по Сулѣ| и **наркошася** **Сѣвера**| ²⁷

⁷⁸ И тако разидеся **Словенескъ** языкъ| тѣмъ же и **прозвашася** ²²
⁷⁹ **Словенская** грамота ◇ Поляномъ же живущимъ особъ по горамъ симъ| ²⁷
⁸⁰ **61||61**

P18

⁸⁰ и бѣ путь из **Варягъ** въ **Греки**| и изъ **Грекъ** по **Днепру**| ¹⁹
⁸¹ и вѣрхъ **Днепра** волокъ| до **Ловоти**| и по **Ловоти** внити ¹⁹
⁸² въ **Илмеръ озеро великое**| из него же **озера** потечеть **Волховъ**| ²⁵
⁸³ и втечетъ въ **озеро великое** || **Нево**| и того **озера** внидеть ²³
⁸⁴ устье в **море Варяское**| и по тому **морю** внити доже и до **Рима**| ²⁴
⁸⁵ а отъ **Рима** прити по тому же **морю**| къ **Царюграду**| ¹⁸
⁸⁶ и отъ **Царяграда** прити в **Понтъ море**| в неже втечетъ **Днѣпръ** рѣка| ²²
⁸⁷ **75||76**

P19

⁸⁷ **Днѣпръ** бо течеть изъ **Воковського лѣса**| и потечеть на полудни| ²⁴
⁸⁸ а **Двина** изъ того же **лѣса** потечеть| и идеть на полуночѣ| ²⁴
⁸⁹ и внидеть в **море Варяское**| ис того же **лѣса** потечеть **Волга**| ²³
⁹⁰ на **вѣстокъ**| и втечетъ сѣдмьюдесять жерель| ¹⁹
⁹¹ в **море Хвалійское**| **Тѣмъ же** из **Русі** можетъ ити по **Волзѣ**|| ²³
⁹² в **Болгары**| и въ **Хвалисы**| и на **вѣстокъ** дойти въ жеребий **Симовъ**| ²⁴
⁹³ а по **Двинѣ** въ **Варягы**| а изъ **Варягъ** и до **Рима**| ¹⁸
⁹⁴ отъ **Рима** же и до племени **Хамова**| А **Днепръ** втечетъ ¹⁹
⁹⁵ въ **Понтеское море**| тремъ жерель| иже **море** словеть **Руское**| ²²
⁹⁶ по нему же училъ святыи апостолъ **Андрѣй** братъ **Петровъ** ◇ ²²
⁹⁷ **112||105**

> Якоже рекоша|
 > <оповѣдь про **Андрія Первозваного**>

P20

р 1

⁹⁷ **Андрѣю** учащоу в **Синонѣ** | пришедшоу سموу в **Корьсунь** | ¹⁸
⁹⁸ оувѣдѣ аки из **Корьсоуна** близъ **оустѣ Днѣпрьское** | ¹⁹
⁹⁹ и **вѣсхотѣ** поити в **Ри(мѣ)** | и **прїиде** въ **оустѣ Днепрьское** | ²¹
¹⁰⁰ и **вѣсхотѣ** поити по **Днѣпроу горѣ** | и по приключаяю | ¹⁸
¹⁰¹ прїиде и ста подъ **горами** на **брѣзѣ** | И **заутра** вѣставъ ¹⁹
¹⁰² рече къ соушчимъ съ нимъ **ученикомъ** || **видите** ли **горы сїа** | ²²
¹⁰³ ꙗко на **сихъ горахъ** вѣсїаетъ благодать **Божїа** | ¹⁹
¹⁰⁴ **имать городъ** великъ быти | и **церкви** мнѣгы | ¹⁷
¹⁰⁵ **имать** б(ы)ст(ь) въздвигнути | И в(ъ)шедъ на **горы сїа** и **благослови** а | ²²
¹⁰⁶ и постави **крестъ** | и помолился **Б(ог)у** | и злѣзе з **горы сїа** | ²⁰
¹⁰⁷ идеже послѣ же бысть **Кієвъ** | и поиде по **Днѣпру горѣ** | ¹⁹
¹⁰⁸ **112||105**

P21

р 2

¹⁰⁸ И **прїиде** въ **Словены** | идеже нынѣ **Новъгородъ** | ¹⁸
¹⁰⁹ И **видѣ** люди ту сїщаа | ꙗ и **обычай** ꙗко сѣ **мыють** | ¹⁹
¹¹⁰ и **хвошчутсѣ** | и **удивисѣ** и(мѣ) | И **иде** въ **Варагы** | ¹⁷
¹¹¹ и **прїиде** въ **Ри(мѣ)** || **исповѣда** елико **наоучи** | ¹⁷
¹¹² и елико **видѣ** | и рече имъ | дивно **видѣхъ** | ¹⁶
¹¹³ **землю Словенську** | **идушоу** ми сѣмо | **видѣхъ** **бана** **древаны** | ²⁰
¹¹⁴ и **переж(ъ)гутъ** а **велми** | и **сволокоутсѣ** и **бжду(тъ)** **нази** | ¹⁹
¹¹⁵ **112||105**

P22

р 3

¹¹⁵ и **вблѣютсѣ** **мытєлію** | и **възмоу(тъ)** **вѣники** | ¹⁶
¹¹⁶ и **начнуо(тъ)** **хвостатисѣ** | и того сѣ **бїють** | ¹⁵
¹¹⁷ **одва** **вылѣзут(ъ)** еле **живы** | и **вблѣютсѣ** **водою** **стоуденою** | ²²
¹¹⁸ и **вживоу(тъ)** || И тако **творѣ(тъ)** по всѣ дни | ¹⁴
¹¹⁹ **112||105**

119 не мжчими ни кы(мъ) же | но сами сѧ мжчать |¹⁴
 120 и творать не мытвою себѣ но мжчєніє | и сѧ слышавше дивлахжсѧ |²²
 121 Андрѣй же бывъ в Римѣ | прїиде въ Синѣпѣю |¹⁵
 122 >

<оповідь про заснування Києва>

P23

р 1

122 Поланомъ же живущимъ особѣ |¹²
 123 S1a и владѣющимъ роды своими |^{11 23}
 124 S1b ажє и до сѧ братьѧ баху Поланє |¹⁴
 125 S2a и живаху каждо съ родомъ своимъ |¹³²⁷
 126 S2b на своихъ мѣстехъ | владѣюще¹¹
 127 S3a каждо родомъ своимъ | И быша Г братїа ||¹⁴²³
 128 S3b а единому има Кый | а другому Щекъ |¹⁵
 129 A1a а третїему Хоривъ | и сестра ихъ Лыбѣдь |^{15 30}
 130 A1b И сѣдаше Кий на горѣ | кдѣ нынѣ |¹²
 131 A2a увозъ Боричевъ | а Щекъ сѣдаше на горѣ |^{16 28}
 132 A2b кдѣ нынѣ зоветсѧ Щековица |¹⁰
 133 A3a а Хоривъ на третєи горѣ |^{11 22}
 134 A3b

76||78

P24

р 2

134 отнюдуже прозвасѧ Хоривица |¹¹
 135 S1a створиша городокъ | въ има брата ихъ¹⁴
 136 S1b старѣишаго | и нарекоша и Києвъ |¹⁴
 137 S2a И блше около города | лѣсъ и боръ великъ ||¹⁷
 138 S2b и бахж ловаще звѣри | бахуть бо мудрѣ¹⁴
 139 A1a и смыслєн(ь)ни | и нарицахжсѧ поланє |¹⁶
 140 A1b отъ нихъ же сѣт(ь) Поланє | въ Києве¹⁶
 141 A2a и до сего дне | инїи же не вѣдоуще рєкоша |¹⁷
 142 A2b

61||58

P25

р 3

142 како Кый єсть перевозникъ былъ |¹³
 143 S1 у Києва бо тогда перевозъ блше |^{14 27}
 144 S2 съ оноа страны Днепра | тѣмъ гла(гола)ху¹⁴
 145 S3 на перевозъ на Києвъ |^{9 23}
 146 S4 Аще бо бы Кый перевозникъ былъ |¹³
 147 S5 то не бы ходилъ || кѣ Царюграду¹¹
 148 C но сїи Кий княжашє в родоу своемъ |¹³
 149 A1 и приходившоу ємоу кѣ царю |¹²
 150 A2 не свѣмы | но токмо о сємъ вѣмы |^{11 23}
 151 A3 какоже сказаютъ | ако велику чєсть приалъ¹⁷
 152 A4 єсть отъ цара | которого не вѣмъ |^{12 29}
 153 A5

65||68

P26

р 4

153 и при котормъ приходи цари |¹¹
 154 S1 Идущю же єму опать | приде кѣ Дунаєви |^{16 25}
 155 S2 и възлюбѣ мѣсто | и сруби городокъ малъ |¹⁵
 156 S3 и хоташє сѣсти с родомъ своимъ |^{12 27}
 157 S4 и не даша єму близъ живущи |¹²
 158 S5 єже и до нынѣ :: нарѣчють Дунайци |¹⁴
 159 C городище Києвѣць | Києви же¹²
 160 A1 прїшедшию въ свой городъ Києвъ |¹²
 161 A2 ту и сконча животь свой |^{9 22}
 162 A3 и брата єго Щекъ и Хоривъ |¹¹
 163 A4 и сестра ихъ Лыбѣдь ту скончашасѧ ◇^{13 24}
 164 A5

65||68

P27

¹⁶⁴ И по сей братьи почаша дѣржати родъ ихъ княжение въ Поляхъ| ²⁵
¹⁶⁵ а въ Деревляхъ **свое**| а Дрьговичи **свое**| а Словѣне **свое** въ Новъгородѣ| ²⁷
¹⁶⁶ а другие на **Полотѣ**||⁶¹ иже и **Полочанѣ**| Отъ сихъ же и Кривичи| ²⁴
¹⁶⁷ иже сѣдять на **верхъ** Волгы| и на **вѣрхъ** Двины| и на **вѣрхъ** Днѣпра| ²²
¹⁶⁸ ихъ же и городъ есть Смолѣнескъ| туда бо сѣдять Кривичи| ²²
^{A2}

61||60

P28

¹⁶⁹ Таже сѣверо отъ нихъ| на Бѣлѣозерѣ сѣдять Вѣсь| ²⁰
¹⁷⁰ а на Ростовѣ **озерѣ Меря**| а на Клешинѣ **озерѣ сѣдять** :: ²²
¹⁷¹ **Мѣря** же| а по Оцѣ рѣцѣ кде втечетъ| въ Волгу **языкъ свой** ²¹
¹⁷² Муром| и Черемиси **свой языкъ**| и Мордва **свой языкъ**| ²¹
^{A2}

42||42

P29

¹⁷³ Се бо токмо Словѣнескъ **языкъ** въ **Руси**| Поляне Деревляне| Новъгородци| ²⁷
¹⁷⁴ Полочане| Дрьговичи| Сѣверо| Бужане| занъ сѣдять по Бугу| послѣ же
^{S2} Воляняне ◇ ^{30 57}
¹⁷⁵ І се суть инии **языцѣ**| иже данъ даютъ|| **Руси**| Чюдъ| Вѣсь| Меря| Муром| ²⁸
¹⁷⁶ Черемисъ| Мордва| Пѣрмь| Печера| Ямь| Литва| Зимѣгола| Корсь Мором|
^{A1} Либь| ²²
¹⁷⁸ си суть свой **языкъ** имуще отъ колѣна Афетова| иже живутъ на странахъ
^{A2} полнощныхъ ◇ ^{36 58}

74||73

P30

¹⁷⁹ **Словеньску** же языку якоже ркохомъ живуцю на **Дунаи**| придоша отъ
^{S1} Скуфѣ| ²⁸
¹⁸⁰ рекше отъ Козарѣ| рекомии Болгаре| и сѣдоша по **Дунаеви**| насѣлницѣ|| ²⁷
¹⁸¹ **Словеномъ** бѣша| А по семь придоша Угре Бѣлии| на насѣлдиша **землю**
^{A1} **Словѣнскую**| ³⁰
¹⁸² прогнаше Волохы| иже бѣша преже приялѣ **землю Словеньску**| ²¹
^{A2}

55||51

P31

¹⁸³ си бо Угри ночаша быти| при **Ираклии** цари| иже ходиша на Хоздроя царя
^{S1} Пѣрського|³³
¹⁸⁴ **В** си же времена бысть и **Обре** иже воеваша на царя **Ираклия**| и мало его
^{S2} не яша| ³³
¹⁸⁵ си же **Обри** воеваша на **Словѣны**| и примучиша **Дулѣбы** суцая
^{S3} **Словѣны**|| ³⁶
¹⁸⁶ и насилье творяху **женамъ Дулѣбьскымъ**| аще поѣхати бѣше **Обрину**| ²⁹
¹⁸⁷ не дадѣше въпрячи коня| ни волу| но веляше въпрячи 3 или 4 ли 5 **жень**
^{A1} в телѣгу| ³⁵
¹⁸⁸ и повести **Обрина**| а тако мучаху **Дулѣбы**| Бяху бо **Обри**| тѣломъ велицѣ| а
^{A3} умомъ горди| ³³

95||97

P32

¹⁸⁹ и потреби я Богъ| и помроша вси| и не оста ни единъ **Обринъ**| ²⁴
¹⁹⁰ и есть причта в Руси и до сего дни| погибоша аки **Обри**||²¹
¹⁹¹ ихъже нѣсть ни племени| ни насѣдка| По сихъ бо придоша Печенизѣ| ²⁵
¹⁹² и паки идоша Угри Чернии| мимо Києвъ| послѣ же при Ользѣ| ²⁴
^{A2}

45||49

Р33

¹⁹³ Поляномъ живущимъ особѣ ѡ якожеркохомъ сущии отъ рода Словѣньска³⁰
¹⁹⁴ и наркошася Поляне| а Деревляне| отъ Словенъ же и нарекошася Древлане³⁰
¹⁹⁵ Радимичи бо и Вятичи отъ Ляховъ|| Бяста бо два брата в Лясѣхъ|
¹⁹⁶ Радимъ|²⁶
¹⁹⁶ а другыи| Вятюкы| и пришедша сѣдоста| Радимъ на Съжю| и прозвашася
¹⁹⁷ Радимичи|³²
¹⁹⁷ а Вятко сѣде своимъ родомъ по Оцѣ| отъ него прозвашася Вятичи|²⁶
¹⁹⁷ 72||72

Р34

¹⁹⁸ И живяху в мирѣ Поляне и Древлане| и Северо и Радимичи| и Вятичи и
¹⁹⁸ Хорвати|³⁰
¹⁹⁹ Дулѣби же живяху по Бугу| кде нынѣ Воляныне| а Улутичи Тиверци сѣдяху
¹⁹⁹ по Бугу| и по Днѣпру||³⁵
²⁰⁰ и присѣдяху къ Дунаеви| и бѣ множ[с]тво ихъ| сѣдяху бо по Бугу| и по
²⁰⁰ Днѣпру|²⁷
²⁰¹ оли до моря| и суть города ихъ и до сего дне| да то ся зовяху отъ Грѣкъ
²⁰¹ Великая Скуфь|³⁴
²⁰¹ 65||61

Р35

²⁰² Имѣяхуть бо обычая своя| и законы отецъ своихъ| и предания каждо своя
²⁰² норовъ|³⁴
²⁰³ Поляне бо своихъ отецъ обычаи имяху| тихъ и кротокъ| и стыдѣнье къ
²⁰³ снохамъ своимъ|³⁵
²⁰⁴ и къ сестрамъ и къ матеремъ своимъ|| и снохы къ свекровамъ своимъ|²⁵
²⁰⁵ и къ дѣверемъ велико стыдѣнье имуще| и брачныи обычаи [и]мѣяху|²⁸
²⁰⁶ не хожаше женихъ по невѣсту| но привожаху вечеръ| а завтра приношаху
²⁰⁶ что на ней владуче|³⁶
²⁰⁶ 80||79

Р36

²⁰⁷ А Деревляни живяху звѣрьскимъ образомъ| живуще скотьскы|²⁵
²⁰⁸ и убиваху другъ друга| ядуше все нечисто| и браченья в нихъ не быша|^{28 53}
²⁰⁹ но умыкаху у воды дѣвица| А Радимичи и Вятичи|| и Северо| одинъ обычай
²⁰⁹ имяху|³⁴
²¹⁰ живяху в лѣсѣ| якоже всякыи звѣрь| ядуше все нечисто| и срамословье²⁷
²¹¹ в нихъ предъ отци и предъ снохами| и бѣраци не бываху в нихъ| но игрища
²¹¹ межю селы|^{31 58}
²¹¹ 71||72

Р37

²¹² И схожахуся на игрища на плясанья| и на вся бѣсовскыя пѣсни|²⁵
²¹³ и ту умыкаху жены собѣ| с нею же кто свѣщевашеся| имяхуть же по двѣ и
²¹³ по три жены|^{33 58}
²¹⁴ И аще кто умряше творяху трызну|| надъ нимъ| и по семь творяху кладу
²¹⁴ велику|³⁰
²¹⁵ и възложатъ на кладу мертвѣца| и сжигаху| и по семь събравше кости²⁶
²¹⁶ вложаху въ ссудъ малъ| и поставляху на столпѣ| на путехъ| иже творять
²¹⁶ Вятичи и нынѣ|^{31 57}
²¹⁶ 72||73

Р38

²¹⁷ Си же обычаи творяху и Кривичи| и прочии погании| не вѣдуше закона
²¹⁷ Божиа|³²
²¹⁸ но творяху сами себѣ законъ ѡ Глаголетъ Георгий в лѣтописецѣ|^{24 56}
²¹⁸

219 ибо комуждо языку овѣмъ **законъ** || исписанъ есть| другимъ же **обычая** |²⁸
 220 зане **безаконнымъ** отечествомъ мнися| Отъ нихъ же пѣрвое Сирии²⁷
 221 живущии на конѣцъ земля| **законъ** имуть отецъ своихъ| и **обычая** |^{28 55}
 222 A2

70||69

P39

222 не любодѣяти| ни прѣлюбодѣяти| ни красти| ни клеветати| ли **убити** |²⁵
 223 S1 ли зло дѣяти всема отгинуудь| Законъ же Иуктиріянь| глаголемии Вѣрахмане|³¹
 224 S2 и островичи| иже отъ прадѣдъ показаньемъ и благочестьемъ| мясь не
 225 S3 **ядуще** |³¹
 225 ни вина пьюще|| ни блуда **творяще** | ни какая же злобы **творяще** |²²
 226 C страха ради многа| Ибо явѣ таче прилежащимъ к нимъ Индомъ| **убиствоудѣйца** |²⁸
 227 A1 сквѣрнотворящихъ| гнѣвливи паче естества| внутренѣйшии же странѣ ихъ|²⁴
 228 A2 челоувѣки **ядуще** | и странствующихъ **убиваху** | паче же **ядять** яко пси|²⁸
 228 A3

93||98

P40

229 Етеръ же **законъ** Халдѣемъ| и Вавилоняномъ| матери²¹
 230 S1 поимати| и съ братними чады блудъ дѣяти| и убивати²¹
 231 S2 всяко бестудное дѣяние| яко дѣтелье мняся дѣюще|²²
 232 S3 любо аще и далече страны| своя будуть| Инъ же **законъ** Гилиомъ|²⁶
 233 S4 **жены** у нихъ|| орють| и хоромы зижють|¹⁵
 234 C и **мужьскыя** дѣла творять| но и любы творить елико хошеть|²³
 235 A1 не въздѣржаемы отъ **мужий** своихъ отгинуудь| ни зазрять²²
 236 A2 в нихъ же суть и хоробрыя| **жены** ловити звѣрѣ крѣпкы|²⁰
 237 A3 владѣють **жены мужьми** своими| и въдобѣляютъ ими|²¹
 237 A4

95||96

P41

238 Въ Вритании же многи мужи съ **единою женою** спять|²⁰
 239 S1 такоже и многыя **жены** съ **единымъ мужемъ** похотѣвуютъ|²³
 240 S2 и безаконная законъ отецъ творять независътно и невъздѣржанно ◇ ||²⁷
 241 S3 **Амазоняни** же **мужа** не имуть| акы скотъ бесловесный|²¹
 242 A1 но единою лѣтомъ к вешнимъ днемъ| озѣмьствени будуть|²¹
 243 A2 и счѣтаються| съ окрѣстными **мужи** | яко нѣкоторое имѣ²³
 243 A3

70||65

P42

244 торжество и велико празднество| **время** тѣ [мѣ] мнѣть |¹⁶
 245 S1 отъ нихъ заченшимъ в чревѣ| и паки разбѣгнуты| отсюду вси^{37 21}
 246 S2 Въ **время** же хотящимъ родити|| аще родится отроча погубять и|²⁴
 247 A1 аще ли дѣвическъ полъ| то въздоять и прилѣжно и въспитають|^{38 25}
 247 A2

37||49 або 37+11+38

P43

248 Якоже се и нынѣ при насъ Половци **законъ** дѣржать **отецъ своихъ** | кровь
 249 S1 проливати|³¹
 249 S2 а хвалящися о семъ| и ядуще мертвечину| и всю нечистоту| хомаки и
 250 C сусолы|^{31 62}
 250 и поимають мачехы своя| и ятрови| и ины || **обычая отецъ своихъ** ◇ Но мы
 251 S1 же християне³⁵
 251 A1 елико землѣ| иже вѣрують въ святую Троицю| и въ едино **крещение** | и въ
 252 A2 **законъ** имамъ одинъ| елико в **Христа крѣстихомся** и въ **Христа**
 252 A2 **облекохомся** |^{28 63}

80||80

P44

²⁵³ По сихъ же лѣтехъ по смерти братья сея| быша обидими Деревляны| ²⁶
²⁵⁴ и инѣми околными| и наидоша я **Козаре** сѣдящая в лѣсѣхъ на горахъ| ³⁰
²⁵⁵ и ркоша **Козарѣ**|| платите :: намъ **дань**| Задумавше же Поляне| ²³
²⁵⁶ и вдаша отъ дыма мечь| и несоша **Козарѣ** къ князю своему| ²⁴
²⁵⁷ и къ старѣйшинамъ своимъ и рѣша имъ се налѣзохомъ **дань** нову| ²⁸
^{A2}

66||65

P45

²⁵⁸ **Они же рѣша** имъ откуда| **Они же рѣша** имъ в лѣсѣ на горахъ надъ рѣкою
^{SI} Днѣпрскою| ³⁴
²⁵⁹ **Оні же ркоша**| что суть вдалѣ| **Они же** показаша мечь| **И рѣша** старцѣ
^{S2} Козарстии ³¹ ||
²⁶⁰ не добра **дань** княже| мы доискахомся **оружьемъ** единая **страны**| рѣкше
^{A1} саблями| ³⁰
²⁶¹ а сихъ **оружье** обоюдоустро| рекше мечи| си имуть имати и на насъ **дань**| и
^{A2} на инѣхъ **странахъ**| ³⁹

65||69

P46

²⁶² Се же събысться все| не отъ своя воля ркоша| но отъ Божия изволѣнья| ²⁹
²⁶³ **Яко** и при **Фараонѣ** цари **Егупетьстемъ**| егда приведоша **Моисѣя** предъ
^{S2} **Фараона**| ³³
²⁶⁴ и ркоша старци **Фараони**| сий хоцетъ смирить область **Егупетську**|| ²⁷
^{S3} якоже и бысть| Погыбоша **Егуптянѣ** отъ **Моисѣя**| а пѣрвѣ быша ²⁸
²⁶⁵ работающе имъ| тако и си| пѣрвѣ **владѣша**| а послѣдѣ самѣми **владѣють**| ³⁰
²⁶⁶ **Якоже** и бысть| володѣють бо Козары Русьтии князи| и до днешняго дне| ²⁸
^{A2} ^{A3}

89||86

Композиційна складність оповіді про заснування Руси. Розглянемо всі рівні організації оповіді: твір як цілісність; композиційні частини-розділи; будову окремих періодів; особливості будови рядка; особливості будови окремого колону.

Числова символіка строфічних періодів. Як це властиво багатьом середньовічним поетичним текстам, зокрема візантійській поезії, чи поезії Данте, поети були свідомі числової символіки. По-перше, сам рахунок складів уже передбачав увагу до числа і міри. По-друге, особлива увага до певних комбінацій чисел. У публікованому епізоді найразючішим прикладом числового символізму є те, що сороковий строфічний період має дев'ять рядків, причому тільки він має таку кількість рядків. Звісно, це був свідомий авторський хід — поєднати ці два сакральні числа.

Також можна помітити зумисне варіювання довжини рядків. Дві кульмінації — найдовші строфи — припадають на 20-й (11 рядків) та 40-й (9 рядків) період. Це теж може бути не випадком, а свідомою композиційною грою поета. Змістовим та лексичним паралелізмом є й оповіді про братів-засновників: у першому строфічному періоді йдеться про Сима, Хама та Яфета, у 3-му рядку третього строфічного періоду перше слово — «Троада», що було осмислено як подібне до «три», у 23-й строфі згадка про Кия, Щека і Хорива, у 33-й — паралельна оповідь про Вятка та Радима, яких хоч і не троє, але вони теж брати-засновники, і врешті в 43-й строфі згадується «Троица». Це ще раз підкреслює високий рівень художньої свідомості і осмисленість поетичних прийомів, з одного боку, а з іншого може свідчити про правомірність запропонованої нами розбивки на строфічні періоди.

Строфічні періоди з 6 рядків трапляються лише 5 разів і поділяють текст на чотири композиційні частини: P1 – P15 – P31 – P41 – P46, що дорівнює (якщо не враховувати останній період): 15 + 15 + 10 + 5 періодів.

Обов'язковість дактилічної клаузули. Слід урахувувати наявність архаїчних наголосів (точніше, відсутність самостійного наголосу) в словах акцентної парадигми С, тобто у більшості іменників сучасної третьої відміни (жіночого роду на -ї) та цілої низки інших, серед яких найчастотніші *син, земля, страна/сторона, город/град, берег, ліс, князь, цар, господь, звір, день, десять, дерево, море, небо, слово, гора, нога, рука, прикметник жив*, а також певні дієслова та їх окремі форми [Скляренко; Веселовська]. Наявність цих слів впливає і на принцип підрахунку колонів у рядках. За аналогією до загальних назв жіночого роду на -ї до акцентної парадигми С могли бути віднесені і певні назви етнічних груп, згаданих на початку твору.

Роль Ъ для підрахунку складів. Незначну відмінність у кількості складів між строфою та антистрофою можна пояснити кількома причинами: наявністю метричного мосту, необов'язковістю точного ліку складів за умови інших явищ паралелізму (ізоколонність) і, зрештою, зіпсованістю тексту. Втім, привертає увагу і такий факт: якщо строфа та антистрофа мають неоднакову кількість складів, то виявляється, що часто в тій частині, де складів менше, вживається більше слів з Ъ, який позначав на той час дифтонг і міг впливати на загальну тривалість відрізка тексту: **P41** 70 (серед яких 1Ѓ) = 65 (серед яких 4Ѓ), **P46** 89 (серед яких 1Ѓ) = 86 (серед яких 10Ѓ), **P37** 72 (серед яких 5Ѓ) = 73 (серед яких 3Ѓ), **P39** 93 (серед яких 6Ѓ) = 89 (серед яких 7Ѓ) тощо.

Старокиївська поетична школа, старочеська «Хроніка Даліміла» та візантійська гімнографія. Розробивши принцип аналізу старовинного поетичного тексту літописного типу, ми вирішили застосувати його на матеріалі іншої пам'ятки, у віршованій сутності якої не має сумніву, а саме — старочеської «Хроніки Даліміла». Взявши для прикладу розділ 7, розділимо його за розробленою схемою:

Розділ 7

- S1 Jakž brzo **Liubuše** doje, **Liubuše** jej za muž pojě. ¹⁷
 S2 **Přemysla** páni velikými dary ctichu, **kněžem** jeho učinichu. ²²
 S3 **Přemysl** bieše múdrě **mysli**, on s **Liubušiú** všě právo **zemské zamysli**. ²⁴
 S4 Tehdy **Liubuše** povědě: „Jáz ti jedno **miesto** vědě, ¹⁸
 S5 to bude slovútno po **světu**, jako slunce v svém **osvietu**. ¹⁸
 S6 Pomněte všickni **slova** mého! **Vyndeta** dvě **olivě** zlatiej z něho, ²²
 S7 Václav bude jmě **olivě** prvej, a Vojtěch **olivě** druhej. ¹⁷
 C Tě ot pokolenie mého **vendeta** || až do království nebeského. ²²
 A1 Tě to **město oslavíta**, a juž pohřebená všiu **zemi** obráníta. ²⁴
 A2 Stavte **město**, to vem kážiu, tu kdežto jáz vám ukážiu: ¹⁸
 A3 u Vltavy pod Petřínem, kdež tesař činí **práh** s svým synem. ¹⁸
 A4 Pro **práh městu** vzdějte Praha. Toho **města** bude veliká dráha. ¹⁹
 A5 Neb jako **kněžata** i králové, ľudie silní jako lvové, ²¹
 A6 proti **prahu** klanějú hlavu, aby ju jměli zdravu: ¹⁶
 A7 takež proti **Pražě, městu** mému; so neb bude čest' i chvála jemu. ²¹

150||147

Виявляється, «розділи» Далімілової Хроніки насправді є строфічними періодами, що повністю відповідають тим закономірностям побудови (насамперед — наявності лексичної серії, строфи, центрального рядка, антистрофи, метричного мосту), які ми виклали на початку статті. Очевидно, що строфічний період старокиївського літопису і «Хроніки Даліміла» — це

історично та сама строфічна побудова, тільки старочеський текст додає ще одну рису, не властиву старокиївському літопису, а саме — риму в сучасному розумінні. Це, безперечно, є інновацією (така рима є стадіально пізнішим явищем). Натомість безсумнівно одне — у старочеської та старокиївської поезії було одне джерело. Це дозволяє підважити сумніви в тому, що найдавніші зразки літописної героїчної лірики могли бути створені ще в X–XI ст., і це, з іншого боку, пояснює таку високу розробленість поетичної техніки старокиївських поетів X–XI ст. За ними стояло щонайменше століття поетичної еволюції. Звісно, спершу тексти функціонували окремо, навіть без «зводів». Поетичні тексти далеко не одразу об'єднувалися в велику книгу, і історія текстів Піндара та інших поетів свідчить про це. Тільки в часи створення компіляцій та виготовлення офіційних копій збиралися копії виконавців та родових архівів, і цей процес, звичайно, був пов'язаний з культурною та політичною централізацією.

Очевидно, головний принцип — симетричної ізосилабічності — творці цієї строфи могли запозичити у візантійській гімнографії. Цю ідею висловлював (щодо «Слова о полку Ігоревім») В. Бирчак ще в 1910 р., втім, з його поділом на відрізки можна погодитися лише частково. Це пов'язано з тим, що на той час видання візантійської гімнографії ще не були достатньо точними в поділі на коротші відрізки. У візантійській гімнографічній традиції (хоч і спорадично та необов'язково) вживалися повтори слів, які на слов'янському ґрунті перетворилися в правило і стали обов'язковим засобом створення ритму. Судячи з усього, для отримання рівноскладовості необхідно рахувати дифтонги як дві голосні, бо в співові вони могли розспівуватися, інакше не отримуємо рівноскладовості (Роман Мелод, 6 ст.н.е., Кондак на народження Христа, строфа 20) (Romanos : 7):

^{S1} Ὑπὸ τῶν ἀπλανῶν **μάγων** αὐτὰ ἐλέγετο ὑπὸ δὲ τῆς σεμνῆς πάντα ἐπεσφραγίζετο ²⁹

^{S2} κυροῦντος τοῦ βρέφους τὰ τῶν ἀμφοτέρων, τῆς μὲν ποιοῦντος μετὰ τὴν κῆρσιν ²⁹

^C τὴν μήτραν ἀμείαντον, τῶν δὲ δεικνύντος || μετὰ τὴν ἔλευσιν **ἄμοχθον** ²⁴

^{A1} τὸν νοῦν ὥσπερ τὰ βήματα· οὐδεὶς γὰρ τούτων ὑπέστη κόπον, ὥς οὐκ **ἐμόχθησεν** ³⁰

^{A2} ἔλθων ὁ Ἀμβακούμ πρὸς Δανιήλ· ὁ φανεὶς γὰρ προφῆταις ὁ αὐτὸς ἐφάνη **μάγοις**, ³⁰
[: παῖδιον νέον, ὁ πρὸ αἰῶνων θεός.]

72||70

У цьому строфічному періоді наявна і симетрична лексична серія *μάγων — ἄμοχθον — ἐμόχθησεν — μάγοις*.

Крім цього, давньогрецька мова також знала форми та слова *енкліномена* — це слова з акутом на останньому складі, які в поєднанні з іншими словами отримували гравіс (наприклад, *ὑπό*), що насправді означало втрату власного наголосу. Якщо згідно з цим принципом підрахувати кількість акцентних вершин у строфі (за винятком артиклів), виявиться, що всі рядки мають по шість вершин. Тобто принцип ізоколонності теж міг цілком бути у візантійських зразках. З іншого боку, роль принципу ізоколонності в візантійській гімнографії не достатньо вивчена.

У кондаках обов'язковим був рефрен, спільний для всіх строф. Також усі строфи мали тотожний метр і довжину, але з часом цих двох правил перестали дотримуватися і так народився новий жанр — канону. Найвідоміший зразок канону — «Великий канон» Андрія Критського (бл. 660–740 р. н.е.) (Cantarella : 490–520); (Andreas : 1329–1385), у складі якого можна знайти строфи, дуже подібні за структурою до P41 із літописної оповіді про похо-

дження Руси, так і до строф зі здвоєними рядками, як наведений далі фрагмент із початку Галицько-Волинського літопису. У каноні також уже не був обов'язковим і акростих, тоді як у кондаку перші літери строф містили ім'я автора чи (зрідка) головну тему твору. В опублікованій віршовій повісті акровірша також не виявлено.

На цьому етапі розвитку візантійської гімнографії і міг бути засвоєний візантійський зразок. Шляхом засвоєння певних стилістичних і метричних параметрів тексту міг бути переклад, який, хоч і часто дослівний, відображав метричні явища грецького оригіналу. Саме так був перекладений дуже популярний у давніх слов'ян акафіст до Богородиці [Filonov-Gove : 223–275]. Утім, подальший розвиток строфи уже залежав від місцевих поетичних традицій та просодичних особливостей старокиївської мови. Так само і лексичне наповнення на рівні окремого колона могло продовжувати фольклорні тенденції (зокрема позиції слів *град*, *конь* тощо в кінці, в клаузулі). Саме ці клаузули могли наштовхнути дослідників на ідею про близькість билин та літописного тексту. Втім, суто фольклорні елементи посідають тільки одну з позицій у метричній складності тексту. Так само новаторським на тлі ймовірних візантійських зразків було використання цих строфічних зразків для світських тем, у той час як усі зразки візантійської гімнографії мають винятково релігійний зміст, часто з численними алюзіями на теологічну проблематику.

Тяглість поетичної традиції Руси. Можна припустити, що найдавніший звід Літопису, який датують, за різними підрахунками, від кінця X до середини XI ст., насправді був збіркою родового дружинного епосу правлячої династії. Оскільки, як припускають історики, виклад подій X ст. був (чи міг бути) написаний одночасно з подіями, то й поетичні повісті, які їх стосуються, треба датувати X ст., хоч не слід відкидати можливості подальшого оброблення. У той же час вони настільки формально довершені, що слід припустити тривалу попередню еволюцію. З іншого боку, «Слово о полку Ігоревім», яке написано такою ж віршованою формою, як і літописні поетичні повісті, стосується подій 1185 року, наприклад:

S1 На Дунаи Ярославнынъ : гласъ ся слышитъ : **зегзицею** незнаєма :
рано кычеть : ²⁷

S2 Полечю рече **зегзицею** по Дунаєви : омочю бебрянъ рукавъ : въ Каялъ рѣцѣ : ²⁹

S3 утру князю кровавыя его раны : на жестоцѣмъ его тѣлѣ : **Ярославна рано плачеть** ³⁰

С въ Путивлѣ на забралѣ аркучи : О **вѣтрѣ** :: ¹⁰⁰ **вѣтрило** : Чему, господине,
насилно вѣши ²⁹

A1 Чему мычеши хиновскыя стрѣлки : на своєю нетрудноу крилицю : на моюа
лады вой? ²⁸

A2 Мало ли ти бяшетъ горѣ : подѣ облакы вѣяти : лелѣючи корабли на
синѣморѣ? ²⁸

A3 Чему **господине** : мое веселіє по ковылію развѣя : **Ярославна рано плачеть**
100||100 ²⁹

Звернімо увагу, що для принципу ізоколонності необхідно врахувати наявність слів-енкліномена *рече*, *князю*, *своєю*, *морѣ*, і, ймовірно, *моєя*, яке могло стати енкліномена за аналогією зі *своєя*, тоді отримаємо серію 8 8 9 8 8.

Наведемо і початковий фрагмент Галицько-Волинського літопису (ГВЛ):

S1a **Ревнова** ж дѣду своему Мономаху, **погубившему** поганых
измаилтяны, ²⁶

<i>S1b</i>	рекома половци , изгнавшю Отока въ Обезы за Желѣзныя врата, ²⁶	52
<i>S2a</i>	Сърчанови ж оставшю у Дону , рыбою оживши. ¹⁷	
<i>S2b</i>	Тогда и Володимеръ Мономах пил золотым шеломом Донъ , ²⁰	37
<i>S3a</i>	пріемъши землю их всю, и загнавшю окааньныя агаряны. ²²	
<i>S3b</i>	По смерти же Вьлодимери , оставшю у Сырчана единому годцу же Ореви, ²⁹	51
<i>Ca</i>	и посла ѥ въ Обезы , река: « Вьлодимеръ умерлъ єсть. А вьротися, брате, ²⁷	
<i>Cb</i>	пойди въ землю свою , мольви ¹⁸⁰ же ему моя словеса, пой же ему пѣсни половецкіа . ³⁴	61
<i>A1a</i>	Аже ти не вьсхощет, дай ему поухати зелія , именем ємьшан». ²⁵	
<i>A1b</i>	Оному ж не восхотѣвшю обратитися, ни послушати, и дасть ему зеліє . ²⁶	51
<i>A2a</i>	Оному ж обухавшю и вьсплакавшю, рече: «Да лучше єсть на своей земли костью лечи, ³²	
<i>A2b</i>	нежели на чюжеи славну быти». И пріиде въ свою землю . ²⁰	52
<i>A3a</i>	От него родившюся Кончаку, иже снесе Сулу, пѣшь ходя, котел нося на плечу. ²⁸	
<i>A3b</i>	Роману ж князю ревьновавшю за то, и тѣшася погубити ин племеньники. ²⁸	56
		180 180

Лексична серія: «а Ревна, в погубившему, г половци, д изгнавшю, є Обезы, з Сърчанови, ѣ Дону, ѥ Володимеръ, ѣ Донъ, д загнавшю, і смерти, ѥ Вьлодимери, з Сырчана, є Обезы, ѥ Вьлодимеръ, і умерлъ, к землю, л свою, г полонецкіа, м зелія, в Оному ж, м зеліє, в Оному ж, л своей, к земли, л свою, к землю, а ревьновавшю, в погубити», скорочено: **аѣ γδεζ ηθηδ ιθζεθι κλ μνν лклк аѣ**.

Не складно зрозуміти, що цей строфічний період є нічим іншим, як подвоєнням типового для «Повісті про походження Руси» періоду 3+1+3. Навіть цезура припадає на той самий центральний, тільки тепер здвоєний, рядок. Не може викликати ні найменшого сумніву, що автор, який писав цю строфу, не просто був свідомий віршової форми, у якій він її творив, а й був знайомий з літературним контекстом того часу (див. вислів *пил золотым шеломом Донъ*, який майже дослівно повторює «Слово о полку Ігоревім»). Старокиївська державність не тільки продовжувалася в Галицько-Волинському князівстві, а й зуміла зберегти виплеканий століттями старокиївський поетичний стиль, витоки якого слід шукати в культурних контактах давніх слов'ян з Візантією. Між досить простими строфічними періодами початку «Повісті минулих літ» і цим витвором пролягає кілька століть напруженої поетичної роботи з традицією та новаціями. Як довго автори залишалися свідомими цієї вишуканої форми, лишається з'ясувати в подальшому.

Тому слід припустити щонайменше три століття безперервного розвитку старокиївської поетичної школи, яка ввїбрала в себе як книжну культуру Візантії, так і фольклорну стихію, пропущену крізь призму авторської роботи зі стилем. Імовірно збереження літописного віршованого стилю у пам'ятках XIV–XVII ст. — це тема для окремих досліджень, як і шляхи потрапляння такої схожої строфічної структури в старочеську та в старокиївську поезію.

Дуже ймовірно, ці вірші ніколи і не записувалися з поділом на окремі горизонтальні віршові рядки (або ж тільки принагідно). Це прискорило забуття їхньої віршової форми (те саме сталося, до речі, і з візантійською гімнографією, складну метричну структуру якої перевідкрили щойно в XIX ст.), зокрема і під впливом візантійської історіографічної прозової традиції. Зрештою, те, що і нині від найдавніших літописів вимагають вузької

історичности, а не знаходячи її там, відкидають узагалі їхнє існування до початку XII ст. (так дуже скоро можна дійти і до «нової хронології»), свідчить тільки про не подолану і досі методологічну інерцію, яка виникла в середньовіччі: давній текст про історію не може бути віршем, а має бути прозою, як візантійська історіографія. Це дослідницьке упередження було з великою готовністю перейняте в XVIII ст. першими видавцями літописів, які шукали джерела легітимації для імперії.

Так само не є типологічно неможливим сам факт зберігання окремих творів ще до включення їх у великі літописні фоліанти. На це вказує сама назва візантійського жанру гімнографії — *кондак*, що дослівно означає «паличка, на яку накручувався сувій», звідси — сувій зі співацькою партією, накручений на таку паличку [Grosdidier de Matons].

Тепер перед дослідниками стоїть завдання не з'ясувати, де в старокиївському літописі є поезія, а визначити місця, де її немає. Також поетична форма відкриває важливий аспект суспільного функціонування літописного тексту: це був текст, призначений для декламації. Врешті, не треба забувати, що читання мовчки, а не вголос будь-якого тексту з'явилося дуже пізно, до цього будь-який текст проказували вголос. Цьому не суперечить і ідейне наповнення літопису, який мав показати родовід князя і таким чином слугувати основою легітимності його влади. Причому таку функцію літописний текст зберігав дуже довго. Наприклад, при дворі князя Василя Костянтина Острозького було переписано список, відомий нині як «Острозький». Пізніше копію з нього було піднесено в дар князю Четвертинському, на якого вчені мужі того часу покладали надію як на оборонця земель. Цей же рукопис було викрадено а потім знову повернено адресату як об'єкт престижу та символ влади. Літописи залишалися улюбленим читанням і поза межами княжих дворів і довго після їхнього занепаду — і зважаючи на їхню довершену форму, це не викликає подиву. Коли Матвій Стрийковський шукав матеріалів для своєї хроніки, то без великих труднощів придбав у різних осіб 15 списків літописів.

Таким чином, київський княжий двір, як і будь-який інший європейський середньовічний двір, мав свою традицію «гудців», як і інші — трубадурів чи мінезингерів. Саме вони зображені на стінах Софії Київської та в Радзивіллівському літописі. Тепер ми можемо припустити, які саме твори вони виконували.

ЛІТЕРАТУРА

- Бирчак В. Візантійська церковна пісня і «Слово о полку Ігоревім». *Записки Наукового товариства імені Тараса Шевченка*. 1910. №3. С. 5–32; №4. С. 5–32.
- Веселовська З. Наголос у східно-слов'янських мовах початкової доби формування російської, української та білоруської націй (кін. XVI — поч. XVIII ст.). Харків, 1970. 164 с.
- Мельничук О. С. Про мову Київського літопису XII ст. *Мовознавство*. 1983. № 2. С. 36–48.
- Назаров Н. Алгебраические модели симметрии балто-славянских фольклорных текстов. *Folia Philologica*. 2021. №1. С. 34–54.
- Назаров Н. Витоки (а)симетрії нової української прози: моделі текстопородження Г. Квітки-Основ'яненка. *Slavia Orientalis*. 2022. №1. С. 47–61.

- Назаров Н. Незамеченная эпика: метрическая переоценка «Повести временных лет» и «Слова о полку Игореве». *Slavia Orientalis*. 2019. №68(2). С. 241–260.
- Пещак М. Розвиток давньоруського і староукраїнського наукового тексту. Київ: Українознавство, 1994. 286 с.
- Пріцак О. Чому катедри українознавства в Гарварді? Кембрідж, Массачусетс; Нью Йорк : Фонд Катедр Українознавства, 1973. 188 с.
- Скляренко В. Праслов'янська акцентологія. Київ, 1998. 342 с.
- Франко І. Студії над найдавнішим київським літописом (частина перша). *Зібрання творів* : у 50 т. Т.6. Поезія. Київ: Наук. думка, 1976.
- Франчук В. Літописні оповіді про похід князя Ігоря. / упоряд.; текстол. дослідж. та пер. В. Франчук. Київ: Наук. думка, 1988. 191 с.
- Франчук В. Киевская летопись. Состав и источники в лингвистическом освещении. Киев: Наук. думка, 1986. 182 с.
- Balogh J. Voces paginarum. Budapest: Franklin Tarsulat, 1921.
- Dvornik F. The Slavs in European History and Civilization. New Brunswick : Rutgers University Press, 1962. 688 p.
- Filonov-Gove A. The Slavic Akathistos Hymn: Poetic Elements of the Byzantine Text and its Old Church Slavonic Translation. München : Verlag Otto Sagner, 1988. 290 p.
- Grosdidier de Matons J. Romanos le Mélode et les origines de la poésie religieuse à Byzance. Paris : Édition Beauchesne, 1977. 338 p.
- Irigoin J. Histoire du texte de Pindare., Paris, Klincksieck, 1952. 463 p.
- Irigoin J. Le livre grec des origines a la renaissance. Paris : Bibliotheque national de France, 2001. 96 p.
- Irigoin-Cuihandut J. Recherches sur les mètres de la lyrique chorale grecque. La structure du vers. Paris : Librairie C. Klincksieck, 1952. 106 p.
- Petersen, William L. The Diatessaron and Ephrem Syrus as Sources of Romanos the Melodist. Lovanii : In aedibus E. Peeters, 1985. 216 p.
- Picchio R. On the Prosodic Structure of the Igor Tale. *The Slavic and East European Journal*. 1972. Vol. 16, N. 2. P. 147–162.
- Steinrück M., Lukinovich A. A quoi sert la metrique? Interpretation litteraire et analyse des formes metriques grecques: une introduction. Grenoble : Edition Jerome Millon, 2007. 150 p.

ДЖЕРЕЛА

- Y Повесть временных лет по Ипатскому списку. Санкт-Петербург, 1871.
- Ω The Old Rus' Kievan and Galician-Volhynian Chronicles The Ostroz'kyj (Hlebnikov) and Cetvertyns'kyj (Pogodin) Codices. Harvard : Harvard University Press, 1991. 761 p.
- P Радзивилловская или Кенигсбергская летопись. Общество любителей древней письменности, Т. 1. 1902. 504 с.
- Λ Летопись по Лаврентьевскому списку. Издание Археографической комиссии. Санкт-Петербург, 1872. 512 с.
- Літопис Літопис (За Іпатським списком) / пер. з давньоруської, післяслово, комент. В. В. Яременка. Київ : Рад. письменник, 1990. 558 с.
- ГВЛ Галицько-Волинський літопис. Текст. Коментар / за ред. М. Ф. Котляра. НАН України. Інститут історії України. Київ : Наук. думка, 2002. 400 с.
- Слово о полку
Ігоревім Слово о полку Ігоревім (фотокопія видання 1800). URL: <http://litopys.org.ua/slovo67/sl30.htm> (дата звернення: 03.01.2023).
- Andreas Andreas Cretensis. Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca / J. P. Migne (ed.). Montrouge/Paris, 1865. Т.97. Р. 1329–1385.

- Cantarella A. Poeti bizantini. ume primo Milano : Rizolli, 2000. Vol.1.
Dalimil Staročeská kronika tak řečeného Dalimila. T. 1. Vydání textu a veškerého textového materiálu. Praha : Academia, 1988. 612 s.
Pindare Pindare. Olympique. Texte etabli et traduit par Aime Puech. Paris : Les Belles Lettres, 1962.
Pindari Pindari carmina cum fragmentis /A.alexander Turyn (ed.). Harvard : Harvard University Press, 1952. 402 p.
Romanos Sancti Romani Melodi Cantica. Cantica genuina / Eds.: by P.aul Maas, and C. A. Trypanis. Oxford : Clarendon Press, 1963. P. XI.

Дата надходження до редакції: 04.01.2023

Дата надходження після доопрацювання: 17.01.2023

Дата затвердження редакцією: 17.01.2023

REFERENCES

- Balogh J. (1921). Voces paginarum. Budapest: Franklin Tarsulat.
Byrchak V. (1910). Vizantiys'ka tserkovna pisnya i «Slovo o polku Ihorevim». *Zapysky Naukovoho tovarystva imeni Tarasa Shevchenka*, (3) 5–32;(4), 5–32. [In Ukrainian].
Dvornik F. (1962). The Slavs in European History and Civilization. New Brunswick: Rutgers University Press.
Filonov-Gove A. (1988). The Slavic Akathistos Hymn: Poetic Elements of the Byzantine Text and its Old Church Slavonic Translation. München: Verlag Otto Sagner.
Franchuk V. (1988). Litopysni opovidi pro pokhid knyazya Ihorya. Uporyadkuvannya. Tekstolohichne doslidzhennya ta pereklady. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
Franchuk V. (1986). Kievskaya letopis'. Sostav i istochniki v lnhvistichekom osveshchenii. Kyiv: Naukova dumka. [In Russian].
Franko I. (1976). Studii nad naidavnishym kyyivskym litopysom (chastyna persha). *Ivan Franko. Zibrannia tvoriv u pyatdesyaty tomakh*. T. 6. Poeziia. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
Grosdidier de Matons J. (1977). Romanos le Mélode et les origines de la poésie religieuse à Byzance. Paris: Édition Beauchesne.
Irigoin J. (1952). Histoire du texte de Pindare. Paris: Klincksieck.
Irigoin J. (2001). Le livre grec des origines a la renaissance. Paris: Bibliotheque national de France.
Irigoin-Cuihandut J. (1952). Recherches sur les mètres de la lyrique chorale grecque. La structure du vers. Paris: Librarie C. Klincksieck.
Melnichuk O. S. (1983). Pro movu Kyyivskoho litopysu XII st. *Movoznavstvo*, (2), 36–48. [In Ukrainian].
Nazarov N. (2021). Algebraicheskie modeli simmetrii balto-slavyanskisih fol'klornyh tekstov. *Folia Philologica*, (1), 34–54. [In Russian].
Nazarov N. (2022). Vytoky (a)symetriyi novoyi ukrayinskoyi prozy: modeli tekstoporodzhennya H. Kvitky-Osnov'ianenka. *Slavia Orientalis*, (1), 47–61. [In Ukrainian].
Nazarov N. (2019). Nezamaechennaya epika: metricheskaya pereocenska «Povesti vremennyh let» i «Slovo o polku Igoreve». *Slavia Orientalis*, 68(2), 241–260. [In Russian].
Peshchak M. (1994). Rozvytok davnioruskoho i staroukrayinskoho naukovohto tekstu. Kyiv: Ukrainoznavstvo. [In Ukrainian].
Petersen William L. (1985). The Diatessaron and Ephrem Syrus as Sources of Romanos the Melodist. Lovanii: In aedibus E. Peeters.
Picchio R. (1972). On the Prosodic Structure of the Igor Tale. *The Slavic and East European Journal*, 16(2). 147–162.

- Pritsak O. (1973). Chomu katedry ukrayinoznavstva v Harvardi Kembridzh, Massachuset; New York: Fond Katedr Ukrainoznavstva. [In Ukrainian].
- Skliarenko V. (1998). Praslovyanska aktsentolohiya. Kyiv, 1998. [In Ukrainian].
- Steinrück M., Lukinovich A. (2007). A quoi sert la metrique? Interpretation litteraire et analyse des formes metriques grecques: une introduction. Grenoble: Edition Jerome Millon.
- Veselovska Z. (1970). Naholos u skhidno-slov'yanskykh movakh pochatkovoyi doby formuvannya rosiiskoyi, ukrainskoyi ta biloruskoyi natsii (kin. XVI — poch. XVIII stolit). Kharkiv. [In Ukrainian].

SOURCES

- Y Povest' vremennyh let po Ipatskomu spisku (1871). Saint Petersburg. [In Russian and Old Ruthenian].
- Ω The Old Rus Kievan and Galician-Volhynian Chronicles The Ostroz'kyj (Hlebnikov) and Cetvertyns'kyj (Pogodin) Codices. (1991). Harvard: Harvard University Press.
- P Radzivilovskaya ili Kenigsbergskaya letopis' (1902). Obshchestvo lyubitelej drevnej pis'mennosti. Vol. 1. [In Russian and Old Ruthenian].
- Λ Letopis' po Lavrent'evskomu spisku (1872). Izdanie Arheograficheskoy komissii. Saint Petersburg. [In Russian and Old Ruthenian].
- Andreas Andreas Cretensis (1865). Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca. J. P. Migne (Ed.). Vol. 97. Montrouge/Paris, 1329–1385.
- Cantarella Cantarella A (2000). Poeti bizantini. Volume primo. Milano: Rizzoli.
- Dalimil Staročeská kronika tak řečeného Dalimila (1988). T. 1. Vydání textu a veškerého textového materiálu. Praha: Academia.
- HVL Halytsko-Volynskyy litopys (2002). Tekst. Komentar. M. F. Kotliar (Ed.). NAN Ukrainy. Instytut istoriyi Ukrainy. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian and Old Ruthenian].
- Litopys Litopys (Za Ipatskym spyskom). (1990). V. V. Yaremenko (Transl.). Kyiv: Radianskyi pysmennyk. URL: <http://litopys.org.ua/pvlyar/yar.htm> (last accessed:). [In Ukrainian].
- Pindare Pindare (1962). Olympique. Texte etabli et traduit par Aime Puech. Paris: Les Belles Lettres.
- Pindari Pindari carmina cum fragmentis (1952). Edidit Alexander Turyn. Harvard University Press.
- Romanos Sancti Romani Melodi Cantica (1963). Cantica genuina. Ed. by Paul Maas and C. A. Trypanis. Oxford: Clarendon Press, 11.
- Slovo o polku Slovo o polku Igoreve (Photocopy of 1800 edition) <http://litopys.org.ua/slovo67/sl30.htm> (last accessed: 03.01.2023).

Received: 04.01.2023

Received in revised form: 17.01.2023

Accepted: 17.01.2023

Nazarii NAZAROV

École normale supérieure

45, rue d'Ulm, F-75230, Paris, France

E-mail: nazarmia@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-9051-7382>

PROSODY OF KYIVAN RUS' CHRONICLES: STROPHIC STRUCTURE OF OLD KYIVAN POETRY (episode about the origin of Rus')

The article introduces a new research tool for studying the prosodic and metric structure of Kyiv Rus chronicles and other texts — a strophic period. Strophic period

was a metrical, lexical and syntactical unit with a symmetrical structure. On the lexical level, the symmetry was expressed by symmetrically repeated lexical series, whereas on the metrical — by the equal quantity of syllables in the two halves of the strophic period, i.e. stroph and antistroph. The notion of symmetrical lexical series was a lacking chain to integrate the study of the chronicles and «Slovo o polku Igoreve» into one methodological frame, and to unify different ideas expressed previously about the nature of prosodic structure of the «Slovo o polku Igoreve». Strophic period of the Kyiv Rus chronicles shares a lot of elements in its formal structure with the strophic organisation of Old Czech «Dalimil Chronicle». This implies that the formal structure of the both monuments should have had some common source that predated the both, probably, it was byzantine hymnography. Such a relationship is supported by the similarity of metrical and lexical models in Byzantine hymnography (in particular, in the kondaks of Romanos Melodos) and in both Slavic monuments. The proposed tools of metrical analysis are used in the article to divide the opening episode of the Tale of Bygone Years according to the Ypatian copy into metrical segments (strophic periods). It turned out that the manuscript transmission in all the oldest manuscripts (Lavrentian, Ypatian, Radziviloan, Ostroh) consistently preserved the division into cola, which are grouped into larger units — lines and strophic periods. The author of this individual episode was aware of the form in which he created, as evidenced by the use of strophic periods of different lengths as a means of distinguishing compositional parts. Thus, folklore sources could influence this complex poetic form only as models for certain lexical formulas that were subordinated to already known literary models.

Keywords: medieval chronicles, metric, stylistics, Kyivan Rus, Byzantine.